

Het bed van Procrustes

Filosofische en praktische aforismen

uitgebreide editie

Nassim Nicholas Taleb

UITGEVERIJ NIEUWEZIJD'S

Oorspronkelijke titel: *The bed of Procrustes – Philosophical and Practical Aphorisms – Updated and Revised*, Random House, 2015

Eerste editie oktober 2011

Uitgebreide editie november 2017

Uitgegeven door: Uitgeverij Nieuwezijds, Amsterdam

Vertaling: Kees de Vries, Amsterdam

Zetwerk: CeevanWee, Amsterdam

Omslag: Marjo Starink, Amsterdam

© 2015, 2017 Nassim Nicholas Taleb. All rights reserved.

Nederlandse vertaling © 2017, Uitgeverij Nieuwezijds

ISBN 978 90 5712 501 0

NUR 780

www.nieuwezijds.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband, elektronisch of op welke andere wijze ook en evenmin in een retrieval system worden opgeslagen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Procrustes	9
Mededeling	11
Preludes	15
Tegenverhalen	21
Ontologische zaken	30
Het heilige en het profane	32
Toeval, succes, geluk en stoïcisme	36
Vermakelijke en niet-vermakelijke problemen van sukkels	48
Theseus, ofwel een paleoleven leiden	53
De Republiek der Letteren	60
Het Universele en het Bijzondere	69
Misleid door toeval	71
Esthetiek	76
Ethiek	79
Robuustheid en fragiliteit	90
De spelillusie en domeinafhankelijkheid	95
Epistemologie en subtractieve kennis	99
De schande van voorspellen	102
Filosoof zijn en filosoof blijven	104
Het economische leven en andere zeer vulgaire onderwerpen	108

De wijze, de zwakke en de grootmoedige 116
Het impliciete en het expliciete 123
Over de variëteiten van liefde en niet-liefde 128
Slot 133

Nawoord 135
Dankwoord 142
Over de auteur 143

Procrustes

Procrustes was in de Griekse mythologie de wrede eigenaar van een klein landgoed in Corydallus in Attica, aan de weg tussen Athene en Eleusis, waar de mysterieriten werden uitgevoerd. Procrustes had een merkwaardig gevoel voor gastvrijheid: hij ontvoerde reizigers, gaf ze een copieuze maaltijd te eten en nodigde ze daarna uit de nacht door te brengen in een bijzonder bed. Hij wilde dat de reizigers precies in het bed pasten. Van degenen die te lang waren, hakte hij met een bijl de benen af; degenen die te klein waren, rekte hij uit (hij heette naar verluidt eigenlijk Damastes, of Polypemon, maar stond beter bekend onder zijn bijnaam Procrustes, dat ‘de uitrekker’ betekent).

Als staaltje van de zuiverste dichterlijke gerechtigheid kreeg Procrustes een koekje van eigen deeg. Een van de reizigers die hij meenam was de onverschrokken Theseus, die later in zijn heldhaftige leven de Minotaurus doodde. Na de gebruikelijke maaltijd dwong Theseus Procrustes op zijn eigen bed te gaan liggen. Om hem met de gebruikelijke precisie erin te laten passen, hakte hij daarna zijn hoofd af. Theseus volgde hiermee de werkwijze van Hercules: criminelen met gelijke munt betalen.

In meer sinistere versies (zoals die in de *Bibliotheca* van Pseudo-Apollodorus) had Procrustes twee bedden, een klein en een groot bed, en dwong hij kleine slachtoffers in het grote bed te gaan liggen en lange slachtoffers in het kleine bed.

Elk aforisme in dit boek heeft betrekking op een of ander Procrustesbed – wanneer wij mensen stuiten op de grenzen van onze kennis en dingen die we niet waarnemen, het ongeziene en onbekende, heffen we de spanning op door het leven en de

wereld in heldere, handzame ideeën, reductionistische categorieën, specifieke vocabulaires en voorverpakte verhalen te persen, wat bij tijd en wijle gevaarlijke consequenties heeft. Bovendien zijn we ons er niet van bewust dat we dingen op deze manier achteraf passend maken, zoals kleermakers die er eer in stellen een perfect passend pak te leveren – maar dat doen door de ledematen van hun klanten operatief te veranderen. Zo beseffen weinig mensen dat we de hersenen van schoolkinderen veranderen met medicijnen teneinde ze aan te passen aan de leerstof, in plaats van andersom.

Aangezien aforismen hun charme verliezen zodra ze worden uitgelegd, wil ik nu alleen wijzen op het centrale thema van dit boek – verdere opmerkingen bewaar ik voor het nawoord. Het zijn opzichzelfstaande gecompriëerde gedachten die draaien rond mijn belangrijkste ideeën over *hoe we omgaan, en zouden moeten omgaan, met wat we niet weten*, waarop ik nader inga in mijn boeken *De Zwarte Zwaan* en *Misleid door toeval*.*

* De metafoor van het Procrustesbed gebruik ik niet slechts om aan te geven dat we iets in het verkeerde hokje stoppen; meestal doen we het omgekeerde en veranderen we de verkeerde variabele, in dit geval de persoon in plaats van het bed. Elk falen van wat we ‘wijsheid’ noemen (gekoppeld aan technische vakkundigheid), kan herleid worden tot een Procrustesbed-situatie.

Preludes

De persoon die je het minst graag tegenspreekt, ben jij zelf.

Een idee begint interessant te worden wanneer je bang wordt om verder te denken en er de logische conclusie uit te trekken.

Mensen zijn veel minder geïnteresseerd in wat je hun probeert te laten zien dan wat je voor hen probeert te verbergen.

Farmaceutische ondernemingen zijn beter in het uitvinden van ziekten die passen bij bestaande geneesmiddelen dan in het uitvinden van geneesmiddelen die passen bij bestaande ziekten.

Als je het bevrijdende effect van ascetisme wilt begrijpen, bedenk dan dat je hele fortuin kwijtraken veel minder pijnlijk is dan de helft kwijtraken.

De beste manier om een idioot failliet te laten gaan, is hem informatie geven.

Academische wetenschap verhoudt zich tot kennis als prostitutie tot liefde; oppervlakkig gezien bijna gelijk, maar voor de niet-sukkel niet precies hetzelfde.*

In de wetenschap moet je de wereld begrijpen; in het zakenleven moet je anderen de wereld verkeerd doen begrijpen.

Ik vermoed dat Socrates ter dood werd gebracht omdat uitermate helder denken erg onaangenaam is, vervreemdend werkt en niet des mensen is.

Onderwijs maakt een wijze een beetje wijzer, maar een idioot nog veel gevaarlijker.

* Hierbij past een relativerende opmerking. Er zijn uitzonderingen, maar er zijn ook veel bekende gevallen waarin een prostituee verliefd wordt op een klant.

De toets voor de originaliteit van een idee is niet het ontbreken van een voorganger, maar het bestaan van vele, maar tegenstrijdige voorgangers.

De dubbele straf van de moderniteit is dat we vroeg oud worden en langer leven.

Een erudiet persoon is iemand die minder laat zien dan hij weet; journalisten en consultants doen het tegenovergestelde.

Je brein is het intelligentst wanneer je het niet vertelt wat het moet doen – iets wat mensen die douchen af en toe merken.

Als je woede na verloop van tijd afneemt, heb je iets onrechtvaardigs gedaan; als je woede daarentegen toeneemt, is je iets onrechtvaardigs aangedaan.

Ik vraag me af of mensen die pleiten voor generositeit vanwege de beloningen die ertegenover staan in de gaten hebben hoe inconsistent dit is, en of wat zij generositeit noemen een aantrekkelijke investeringsstrategie is.*

Mensen die denken dat het bij religie gaat om ‘geloof’, begrijpen niet wat religie is, en niet wat geloof is.

Werk maakt je geest kapot door stiekem je brein binnen te dringen in de uren waarin je officieel niet aan het werk bent; wees kieskeurig ten aanzien van je beroep.

In de natuur herhalen we nooit dezelfde beweging; in gevangenschap (kantoor, fitnesscentrum, woon-werkverkeer, sport) is het leven slechts RSI; geen toeval.

* Een genereuze daad moet juist niet gericht zijn op enige beloning, noch financieel, noch sociaal, noch emotioneel – deontisch (onvoorwaardelijke inachtneming van plichten), niet utilitaristisch (gericht op een collectief, of zelfs individueel, voordeel). Er is niets mis met ‘generieuze’ daden die je een ‘warm gevoel’ geven of verlossing brengen, maar ze mogen taalkundig niet op één hoop gegooid worden met deontische handelingen die voortvloeien uit louter plichtsbef.

Andermans gebrek aan gezond verstand als excuus gebruiken, is op zich een gebrek aan gezond verstand.

Je schikken in het keurslijf van beperkte (aristotelische) logica wil allerminst zeggen dat je gevrijwaard blijft van fatale inconsistenties.

Economen hebben grote moeite met de gedachte dat het collectieve (en het complexe) onevenredig veel minder voorspelbaar zijn dan individuen.

Praat niet over ‘vooruitgang’ in termen van een lang leven, veiligheid of comfort voor je dierentuindieren hebt vergeleken met dieren in het wild.

Als je ’s morgens bij het opstaan min of meer precies weet hoe je dag eruit zal zien, ben je een beetje dood – hoe groter de precisie, hoe meer dood je bent.

Er is geen tussenfase tussen ijs en water, maar er is er wel een tussen leven en dood: loondienst.

Je hebt een geïjkt leven wanneer het meeste van wat je vreest, het prikkelende vooruitzicht van een avontuur bevat.

Uitstelgedrag is de ziel die rebelleert tegen gevangenschap.

Niemand wil geheel transparant zijn; niet voor anderen, en zeker niet voor zichzelf.

Eruditie zonder bullshit, intellect zonder lafheid, moed zonder onvoorzichtigheid, wiskunde zonder nerderigheid, wetenschappelijkheid zonder academia, intelligentie zonder scherpzinnigheid, religiositeit zonder intolerantie, elegantie zonder softheid, gemeenschapszin zonder afhankelijkheid, genot zonder verslaving, religie zonder tolerantie, en vooral niets zonder jezelf op het spel te zetten, zonder *skin in the game*.